

SZÉKELY HIRLAP

POLITIKAI S VEGYESTARTALMU KÖZLÖNY.

KIADÓ-HIVATAL:

Az ev. ref. főiskola nyomdájában.

SZERKESZTŐI SZÁLLÁS

NAGY-KÖZ ELEJE.

Hirdetési ár: Három hasábos garmend sorért, vagy annak helyéért először 7 kr., másodsor 6 kr., harmadsor 5 kr. és minden beíratásért külön 30 kr. o. é. bélyegdíj. — Három hasábos nyilttéri sorért 20 kr. o. é.

Hirdetéseket elfogad: helyben a kiadó-hivatal.
Pesten, Zeisler M. hirdetést közvetítő intézete, Királyutca 60-ik sz.,
és J. Haasenstein és Vogler Bécsben (Wollzeile 9-dik sz.)

Megjelenik a lap

minden szerdán és szombaton, reggel,
NAGY FÉLÍVEN.

ELŐFIZETÉSI ÁR

Negyedévre 1 ft 30 kr.
Félévre 2 „ 50 „

Filep Albert,

tankerületi felügyelő elnöki beszéde, melylyel a maroszéki iskola-tanács első gyűlését, okt. 26-kán megnyitotta.

Mélyen tisztelt iskola tanács!

Engedjék meg uraim, ha e nevezetes perczben, midőn egy annyira fontos állami intézmény életbeléptetése végett, — melytől e hon felvirágzása nagy részben függ — először gyűltünk egybe, figyelmöket rövid időre igénybe veszem.

Gyermekkorunktól fogva tudjuk hangoztatni, hogy őseink fegyverrel szereztek a nagy vészben azáltal is tartották meg e hont, de ezen eszköz többé annak megtartására annyival kevésbé felvirágoztatására nem elégséges, ügyetlen eszköz; mi által megtarthatni s mi által felvirágoztathatni: szellemi erő, a civilizatio teréni haladás; nincs senki, ki ellene mondana, nincs senki ki ne érezné ez igazságokat; és még is fájdalommal kell bevallanunk, arra, hogy népünk művelődjék, s ez által anyagilag és szellemileg erős legyen, vaj mi kevés, szinte semmi sem történt, elannyira, hogy pirulnunk kell, ha honunk népnevelési állapotját a művelt államok e tekintetbeni állásával összehasonlítjuk.

Tekintsünk uraim! elfogulatlanul szét, s mit fogunk észlelni ipar, gazdaság, kereskedelem terén? egy általános pangást, csaknem primitív állapotot; vizsgáljuk magát alkotmányos életünket, s látni fogjuk, hogy hiányzik valami, mi annak azon szilárdságot adná, mi fennállását biztosítsa, s ha keressük e bajok okát, hol találjuk meg: a szellemi erő hiányában; igen uraim, e korban, midőn az anyag naponta inkább hódol meg a szellem hatalmának, művelődés nélkül nincsen élet, halálnak kell bekövetkezni; a lélek országában nincs megállás: haladás vagy ennek hiányában visszacsúszás. Magának az alkotmánynak és szabadságnak legnagyobb ellensége a tudatlanság, lesz-e szabaddá egy nép a szabadság formái által? Egy államnak ha valójában szabad akar lenni, első feladata polgárait nevelés közművelés, által képesíteni a szabadságra.

Ezen létünket fenyegető bajon kívánt az 1868-ki 38. t. cz. hozatalával a törvényhozás segíteni. Melyről méltán mondá,

a népoktatási bizottság egyik tagja, „az európai közművelődés és a pädagogiai tudományosság színvonalán áll, méltó azon nemzethez, mely századokon keresztül véd-bástyája volt a civilizationnak a keleti sötétség ellen, méltó azon nemzethez, mely a haladás zászlója alá, mindég ösztönszerűleg sorakozott.“ Alapelve ezen törvénynek a tanszabadság, elannyira, hogy Európa bármely államával is a versenyt méltán kiállhatja, midőn egyházaknak, társulatoknak- és magánosoknak is joguk van iskolákat állítani, s ezekben a maguk által választott irányban szabadon tanítani, az állam csak is a főfelügyelet jogára szorítkozván.

A hitfelekezeteket illetőleg különösen az idéztem törvény 11. §-a, teljes biztonságot nyújt iskoláik feletti jogos autonómiájuk és tanszabadságuk iránt, azt nem csak meg nem szorítván, de meg sem sértvén: tanítóikat egyedül ők, a kormány minden befolyása nélkül, szabadon választják, maguk határozzák meg iskoláik szervezetét, tanrendszerét, tankönyveiket, s magát a tanítás irányát is. A községi iskola tulajdonkép ott kezdődik, hol az egyházak elegendő, a célnak megfelelő iskolát nem képesek, vagy nem akarnak állítani. Mennyire távol van felelős kormányunk attól, hogy a felekezeti iskolákat megszorítani igyekezzék, bátor vagyok közoktatásügyi miniszter ur őnmltségének e tárgyra vonatkozó rendeletét felolvasni, (itt következik a miniszteri rendelet).

Ezen törvényre fektetett nézeteim alapján meg vagyok győződve arról, hogy egymást a felekezetekkel kölcsönösen megértve, nem csak féltékenységre nem lehet ok, de ép ellenkezőleg, saját tanügyök is, egy alig remélt lendületet fog nyerni. Magasztos célja ezen törvénynek: ne legyen a magyar királyságnak egyetlen polgára is ki legalább elemi-oktatásban ne részesüljön.

Szent uraim a cél, magasztos a feladat, az idő arra int: haladjunk.

Igen óriási a feladat, s csak a nagy óriás a nép oldhatja meg, mondá közoktatási miniszter ur ő nagyműtszaga városunkban léte alkalmával, ezen nagy feladattól nekünk, az iskola-tanácsoknak jut a legnagyobb rész, én bizom önök ből,

cseségében önök hazafiságában, hogy sikerülend a cél megközelítenünk; őszintén megvallva, egy van mitől tartok, s ez az indifferentismus nem bánomja, üldözzük el uraim ezt magunk közül, s üldözzük mindenütt, hol a népnevelés terén vele találkozunk.

Koszorus költőnk Petőfi mondja:

„Mily szép ország, mily viritó

Szívet szemet andalító,

Hegyeiben mennyi kincs van

Még is rongyos még is éhes,

Közel áll az az elveszéshez,”

nekünk uraim a tankerületi iskola tanácsokkal, magasztos feladatunk kizsákmányolni e kincseket, megmenteni ez országot, a költő szavaival élve a rongytól, éhségtől, elvesztéstől; feledhetlen emlékü jó atyámnak lelkembe vésett s most is fülemben csengő szavai: hol ész van, minden van, hol ész nincs, semmi sincs.

És végül uraim esekély személyemre vonatkozólag egy bizalmas kéréssem van, gyenge vállaim a rá rakott nagy terheket csak úgy bírhatják meg, ha önök, az erősek, bölcs tanácsaikkal és bizalmukkal támogatni fognak, kérem azért legyenek szívesek ezekkel megajándékozni, mert úgy, és csak is úgy hiszem a reám ruházott nagy feladatot nem elérhetni: hanem megközelíthetni.

Országgyűlés.

XLIX.

A képviselőház oct. 21-diki ülésében — néhány kérvény, s az ujan választott képviselők megbízó-leveleinek benyújtása után (ezek közt a Berzeniczey László)

Jókai Mór interpellálja a pénzügyminisztert a pénz-crisis és bank-kérdés ügyében, ha szándékszik-e a pénzügyér Magyarország pénzügyeit függetlenné tenni az osztr. szab. banktól, s ha igen: kiváltságos nemzeti bank utján-e vagy a bank szabadság alapján?

Lónyai Menyhért a nagy fontosságú kérdésre rövid idő alatt választ ígér.

Szakács Dániel az összes miniszteriumot interpellálja a Tiszaszabályozás ügyében. Kiadatik a miniszteriumnak.

Goróvé István, kereskedelmi ügyér, benyújtja az ipar-törvény-javaslatot, továbbá néhány állammal kötött s ő Felsége által szentesített posta- és távírdai szerződvényeket. Ki fognak nyomtatni.

Az illető előadók olvassák a közp. vélemény a bírák és bírósági hivatalnokok áthelyezéséről s nyugdíjazásáról; a büntető törvényre s gyakorlatra vonatkozó némely módosításról, s

végül Irányi Dánielnek a testi büntetések eltörlesztését és a vallásszabadságot tárgyzó törvényjavaslatairól — melyeknek tárgyalása e sorban tüntetik ki a következő ülések napirendjére.

Végül a gazdasági bizottság jelentése a ház augusztusi, szeptemberi és októberi költségvetése tárgyában elfogadtatott.

A közoktatási törvény s annak végrehajtása.

Alig lehet egy nemzet életére s egy állam jólétére nézve fontosabb ügyet képzelni is, a közoktatás ügyénél. S mégis nem volt ügy, melyre Magyarországon az állam kevesebb gondot fordított vagy egyáltalában kevesebb gondolt volna, mint éppen a közoktatás ügye.

Ez éppen nem gondolás, egyik oka egyébiránt az volt, mert az állam e fontos ügyet aránylag jó kezekben lenni tudta s annyiról legalább bizonyos volt, hogy ha ő teljességgel nem gondol is azzal, bár az ő dolga lenne, van valaki, a ki gondoskodik arról, még pedig nagy buzgósággal, sőt feltétlenességgel, ha nem is mindig okosan és helyesen, s nem is úgy, a mint az állam érdeke kíváná.

Ez a valaki, a ki a közoktatás ügyéről eddig csaknem kizárólag gondoskodott: az egyház volt, illetőleg az egyes felekezetek. S mert e gondoskodás már századokig tartott, szinte vitás kérdéssé nőtte ki magát: vajon az állam vagy az egyház joga s kötelessége-e a közoktatás ügyéről gondoskodni s azt vezetni?

A középkorban ugyiszlva semmi közoktatás nem létezett. A barátoklastromokban tanították azokat, a kik papokká voltak leendőek. A népet, a nagy közönséget nem tanította senki semmire. A reformáció a világosság fátylóját meggyújtotta, a szabad vizsgálgatás elvének kimondásával. De egyszersmind a kétfelé szakadt egyház kezébe ragadta a közoktatást, s ez azóta kezében is tartja azt. Mondhatjuk tehát, hogy mióta modern államban közoktatás egyáltalában létezik: azóta az egyház kezében van az, s így az első foglalkozás joga (ugyszólván) az egyházé!

De ha a dolog természetét s lényegét tekintjük, méltán kérhetjük: mi dolga az egyháznak mely az ember halhatatlan részének gondviselője, s mint ilyen, hit- és erkölcsének irányozója: a tisztán értelmi képzéssel? Nem a családé-e a kötelesség: a gyermekek neveléséről s oktatásáról gondoskodni? s a mennyiben a családok egyenként azt nem tehetik, vagy nem elég jól s tö-

kéletesen: nem természetes-e, hogy a családok összesége, az állam gondoskodjék arról?

Az újabb államtani elméletek szerint a közoktatás az állam dolga. Az egyház igen jó volt kisegítőnek, míg az állam csak hadakozott s nem ért rá a közoktatásra gondolni. De féltő, hogy az egyház, illetőleg az egymással s néha az állammal is versengő felekezetek igenis maguk érdekében zsákmányolhatják ki azon nagy befolyást, melyet a kedélyekre s a családokra az ad kezökbe, ha a közoktatás ügyét kizárólag ők kezelik.

Végre tehát nálunk is át kezdettők látni, hogy a közoktatást nem szabad tovább, legalább nem kizárólag, a felekezetek kezében hagynunk. De egyszerre elvenni tőlök szintén nem lehetett. Egyfelől: ily nagy változás rövid idő alatt erőszakos rázkódás nélkül meg nem eshetnének, s vagy nagy összeütközések történhetnének az állam és az egyház között, vagy — azon veszély következhetnék be, hogy az egyház iskolái bezárulhatnának, mielőtt az állam föllálthatta s megnyithatta volna a magáét, s egy szép reggel arra ébrednének, hogy éppen semmi iskola nincs. De másfelől: a valódi szabadság elve szerint sem az egyestől, sem valamely társaságtól, s így az egyháztól sem lehet megtagadni a jogot, hogy a közmiveltségnek intézeteket, iskolákat tartson.

Az 1868-ki törvényhozás tehát igen bölcsen s egyszersmind szabadelvűen eselekedett, midőn a tanítás szabadságának és kötelezettségének elvét együttesen mondotta ki a népközlénei közoktatás tárgyában hozott 1868. XXXVIII. törvényezikben. A közoktatás szabadsága alatt értjük: hogy bárkinek, egyesnek, társaságnak, felekezetnek joga van magán- vagy nyilvános tanító intézeteket, iskolákat állítani, csak hogy eleget tegyenek azon általános feltételeknek, melyeket az állam egyáltalában bizonyos fokozatu iskolákhoz köt. A közoktatás kötelezettsége alatt pedig azt értjük, hogy az iskolába járás kötelezettsége alól egy gyermek sem ment, és hogy ott, hol egyesek vagy felekezetek nem akarnak vagy nem bírnak kellőleg ellátott iskolát tartani, ott a polgári község tartozik azt állítani, s ha az maga erején nem bírja, az állam fogja benne segíteni.

Az iskolatartás joga tehát ezentúl bizonyos feltételekhez van kötve. Mit és mily terjedelemben tanítsanak az iskolában, legfőlegb hány gyermek lehet egy osztályban s egy tanító keze alatt, — mint legyen az iskola fölszerelve, hogy céljának megfelelőhessen, ezt meghatározni az állam joga s csak a ki e feltételeket teljesíti,

legyen az egyes vagy felekezet, tarthat fenn iskolát. De ha a felekezetnek ily módon megtagadt az iskolatartás szabadsága, arra senki sem köteleztethetik, hogy gyermekét éppen felekezeti iskolájába járassa. Az egész községnek joga van, sőt bizonyos körülmények közt kötelezősége, felekezeti nélkül közös iskolát állítani; s az egyesnek joga van, akár saját akár más felekezet iskolájában, akár felekezet nélküli községi vagy magán iskolában taníttatni gyermekét.

A község kimondhatja, hogy ő maga részéről csak felekezeten kívüli közös iskolát akar. Ez esetben a felekezeteket egészen magokra hagyja, ha saját erejükön fenn akarják és fenn tudják tartani iskoláikat, a község azokat nem segíjezi, hanem csak saját községi iskoláit. Sőt e célra föl van jogosítva: az eddig is iskolai célokra fordított jövedelmeken kívül még adóvetni ki a község tagjaira, mely azonban állami egyenes adójuk 5%-án túl nem terjedhet. Ez iskolai adó, mint látni való, nem fogja terhelni a szegény embert, ki egy fiáért a tanítónak eddig is fizetett egy véka buzácskával, egyenes állami adója 5%-át úgy is kimerítette; ellenben a vagyonos, a nagybirtokos, ki eddig az iskolaügyre aránylag nem áldozott, ezentúl nagyobb mértékben fog e közügyre adózni.

Ha valamely községben egyáltalában nincs semmi iskola, vagy ha van is felekezeti iskola, de van legalább 30 más felekezeti gyermek, kiknek szülői a meglevő felekezeti iskolát használni nem akarják: a község köteles felekezeten kívüli községi iskolát állítani, melyre azonban azok, kik saját felekezeti iskolájukra az 5%-os iskolaadó mértékéig már költenek, adózni nem köteleseki.

Látni való, hogy ezen törvény szerint a felekezeti és a községi iskola jól megférnek egymás mellett. Kivált nagyobb községben, a hol a lakosság száma több iskolát követel s ereje meg is bírja. Lesznek: a kik ragaszkodni fognak eddigi felekezeti iskolájukhoz; ám tartsák azt fenn, csak töltsék be a törvény követelményeit. Lesznek, a kik ellenkezőleg nem szeretik az iskolában a felekezetiiséget; ezek külön válnak, állítják a községi iskolát, s tartozzanak bármely felekezethez, arra adóznak, abba járattják gyermekeiket. Kis községekben, hol több felekezet van, de egyik sem elég erős jó felekezeti iskolát maga erején tartani fenn: önként ajánlkozik a magukban gyöngéknek egy erős testté egyesülnie s a községi iskola intézménye. Sőt olyan helyen is, hol csak egy felekezet van, helyén lesz a községi iskola felállítása, ha a község tagjai a pap-

TÁRCA.

Uti képek.

(Folytatás.)

IX.

A két tiszt udvariasan parirozta ugyan az oldalvágásokat; de végre is kénytelenek voltak engedni a győző oknak.

A római és én voltam még hátra, kik a vitaközlésben részt nem vettünk. Legelőbb hozám fordult a társaskör és számtalan felhagyott kérdéseiben oly tételeket forgatott, melyek megoldását kikerülni bűnnek tartottam volna. Feleletem az Olaszországban észlelt viszonyok összehasonlításán alapult. S minthogy legelőbb is adórendszerünkről volt téve a kérdés: siettem avval őket megismertetni. Midőn az adózás kulcsával tisztában voltak, fölemelkedve összecapták tenyereiket, s boldognak mondták hazánk népét, mely összehasonlíthatatlanul kevesebbet fizet, mint az olasz, ki szabad ugyan politikailag ép úgy, mint a magyar; — de az tulságos adó rablánczai közt vergődik. E meggyőződésüket hátramaradt iparunk, gazdaszatunk, elszigetelt pangó kereskedelmünk festése sem ingathatta meg. — Ha más egyébért nem, de e pontból különösen ajánlhatni oppositionalis vezérferfiainknak s az általuk elégedetlenné tett magyar városi iparosok és falusi gazdáknak tülézni határunkon, s megismerkedni az ottan divó adórendszerrel: azt hiszem, hogy az e nembeli tanulmányozás csoréra ábrándítná

őket, s bőlesebben gondolkoznának jeleni kormányunkról.

Hosszas volna itt, mindazokat elbeszélmem, mikben figyelmissé s érdeklődőbbekké sikerült őket, a különben minket feltűnően kedvelő s becsülő, de sokban előítélettel sújtó népet, nemzetünk iránt tenni.

Áttértünk irodalmunkra, melyet miveltjeik a sok tekintetben rossz akaratu német írók átfordított pamphlettjei után ismernek... Az ókori íróink munkássági jellemzése s a latinnyelvnek nemzeti életünkbei bekvártélyozási festése után, hűen emelte ki újkori irodalmunk classikus bajnokait; szerencsére, mit állítottam a legszebb és eredetibb gondolatokat idézve, be is bizonyíthatam. Nem győzték dicsérni poesisünk keleti ragyogó gazdagságát. Kazinczi mélydus érzelméi, Kölcsei magas emelkedettsége, Dajka olasz lágy zöngelmei, Vörösmarti Virgil és Ovid bűbájai, Garay szelid phantasiája, Kerényi méla-bus gondolkozása, Petőfi a lyrai nagyság örök ragyogásával, Arany a classicitás és nemzeti érzelmek mélysége, Szász Károly a külföld jelesebbjeinek nyelvünkön ragyogóbb beszéltetése, Mindszenty kelet képletdús nyelve, Pájer örökre zengő szent lantja- és virágzó orgona virágaival, Kuthen csatogó emelkedésével — nem remélt nagy hatást gyakoroltam rájuk. Pedig alig idéztem munkáikból egy pár sornál többet s azokat is más nyelven. Megvallom, alig végezhettem volna szebb feladatot nemzetem ismertetése érdekében, mint ezt. Sikerült a német pápaszemes doctoroktól reánk mázolt roszlelkű babonát s még roszabb megdöntött gondatlan előítéletes ráfogásukról a függőnt széthuzni.

A hallgatag római szakismeretileg szólott

most a tárgyhöz, mint ki ifjú korában tüzetesen forgatta tollát a szépirodalom terén. Szép ismeretét s élénk elbeszélését még ma is szeretném hallgatni a rómaiak koráról. Sajnálom, hogy spanyol szakállu olaszom, kit most mint az alsóház egyik képviselőjét ismertem meg — közbevágott, s élve az állomást jelző éles gőzfűtőventés intésevel, szaporán kérdőzösködött állami életünkéről. Ugy látszott, hogy feleleteimre nem volt szükség. Politikai életünket, pártállásunkat sokkal jobban ismeri, mint sok maros-vásárhelyi választó. Én — úgy mond — Magyarország két férfiát ismerem Kossuthot és Deákot; azt személyesen ezt távolból. Annak élő szavából ismertem meg politikáját, ennek a lapokból. Az nem enged elvéből, miből sokat kitördelt már a husz éves állomást kényszerű helyzete; Deák, mint kiváló államférfi, alkuszik a körülményekkel anélkül, hogy a magyar jog és önállóság bazisáról lelépne. Élesen sivitott a lassudó vonat. Megálltunk. Még volt annyi idő, hogy Európa térképét előmutassa, s rajta államférfiúi éles nézéssel megmutassa kényes helyzetünket. Kiszálltával magyaros szorítással fogta meg kezemet s így szól: Egyetlen egy politikai üdvösségtek a Deáké. Ez a megerősödésre vezet; a többi szétdarabol... elvesztek... Emlékezzél e szavakra!! Mintha ez intő szavaknak súlyt akartak volna adni, a többiek is, szívélyes kézsorítás után kiszálltak a figyelemmel nem kíséreltett Nunziatella, orbetello Grosseto és Follonica után következő állomáson — Cornián.

(Folytatása köv.)

Balázs Antal.

ság tulságos befolyása alól ki akarják vonni s az állam gondoskodása alá helyezni iskolájukat.

Mi a községi, felekezet nélküli iskolákban a vallás (hit- és erkölestan, biblia- ismeret stb) tanítását illeti: erről tovább is az illető vallás-felekezetek gondoskodnak. Bizonyos órákon, mindenik felekezet gyermekei külön vallási oktatásban részesülnek, melyet a felekezet lelkészétől vagy más erre rendelt megbízottjától nyernek.

Ezen elveken nyugszik az új népiskolai törvény. Most már az elvek kiviteléről végrehajtásáról kell szólnunk.

A községi iskola első sorban a községé lévén, annak vezetése, rendelkezése s felügyázása alatt áll közvetlenül. E célból a község mindenütt iskolaszéket választ, mely legalább kilenc tagból áll, s melynek azontúl minden felekezet lelkészei s a községi iskola tanítója (vagy ha több van, azok egy választott képviselője) szintén tagjai. Ez iskolaszék választ egy vagy két gondnokot, kik az iskola jövedelmeit s kiadásait kezelik, gondoskodnak az épület jókarban tartásáról, a felszerelésről s a tanítói fizetés pontos kiszolgáltatásáról. Az iskolaszék választja a tanítót, látogatja s vizsgálja az iskolákat, és első fokulag bíraskodik a tanító és a szülők vagy a község közt felmerülő pörös ügyekben.

Az ország minden megyéje egy-egy tanterületet alkotván, maga részéről megyei vagy tanterületi iskolatanácsot választ, mely a megyében levő községi iskolák és tanítók fölött másodfokulag vigyáz föl és bíraskodik.

Az államnak joga lévén a polgári társaság által felállított (községi) iskolák felett rendelkezni, a felekezeti és magán iskolák felett pedig legfőbb felügyeletet gyakorolni, ezt saját közegei által teljesíti. Az állam e közege a tanterületi (vagy megyei) tanfelügyelő. Ennek kötelessége évenként legalább egyszer meglátogatni a kerületében levő iskolákat s felügyelni, teljesít-e a törvényszabta feltételeket? E felügyelet kiterjedvén a felekezeti iskolákra is: ha azok a feltételeknek nem tennének eleget, megintetnek, s ha háromszori megintés sem használna, be is zárathatnak és helyökbé községi iskola felállítására rendeltethetnek el, melyekben aztán az állam, rendelkezik. Így kényszeríti az állam, a szigorú örködés által a felekezeteket, hogy ha fenn akarják tartani iskolájukat, azt jókká, a törvénynek megfelelőkké tegyék.

A tanfelügyelő (illetőleg általa az állam) a községi iskolákban a tanító képessége, a tankönyvek, a tanmódszer, szóval az iskola egész szellemi élete fölött folytonosan örködik. S általában mindenütt; a gyermekek pontos és kivétel nélküli iskoláztatása felett. Számba veszi az iskolakötelezett (6—12, és az ismétlő iskolába 13—15 éves) gyermekeket mind, s intézkedik a község által, hogy azok pontosan iskoláztassanak.

Sokan kérdésbe tették: a községi vagy a felekezeti iskola fogja-e hazánkban a tért megnyerni, illetőleg megtartani? Mi azt hisszük, itt is a „győzőn a jobb“ elve fog dönteni. A felekezetek, melyek iskoláikhoz ragaszkodnak, nemes versenyre vannak fölhíva, mert a tért csak úgy tarthatják meg, ha iskoláikat szaporítják, emelik, jobba teszik s ez maga haszon már.

Mert a végézel egyszerűen az: elegendő és jó iskolákkal látni el az országot. Mi meg vagyunk győződve, hogy ez végre is, községi iskolák által, azaz: úgy fog elértni, ha a közoktatás a felekezetek kezéből az államéba tétetik át. Az egyháznak, a felekezeteknek különleges céljaik vannak, legalább lehetnek, melyek a tisztán értelmi képzés feltételeivel nem mindig ugyanazonosak. S tapasztalás mutatja külföldön, hogy a felekezetenélküli iskolák tökéletesbék a felekezetiéknél. — Hiszük azért, hogy hazánkban is végre győzni fognak a községi vagy közös (felekezeti-ség nélküli) iskolák a felekezetiéktől. De ez nem egyhamar, hanem csak évtizedek alatt fog történni. Egyelőre a felekezetek küzdeni fognak három századig gyakorolt joguk megtartásáért. Küzdelmök nemes lesz, nemes fegyverekkel: a jó és a jobb eközötti verseny által. S a ki e küzdelemben, e versenyben nyer, az mindenesetre a közoktatás fontos ügye s a haza! *)

*) Időszerte láttuk székünk első iskola- tanácsai gyűlésének alkalmából az „Országgyűlési Naptár“ e talpra esett cikkét közreadni.

Szerk.

A közönség köréből.

A maros-vásárhelyi rendőri hivatalnak.

Pár éve tapasztaljuk azt, hogy Maros-Vásárhely alsó végénél az általunk ugynevezett „kertészker“ tájékan, rajtunk néha éjjelenként ott el-elmenő kereskedőkön, kisebb-nagyobb mérvű rablás történik. Most az idén is a fehérvári őszi vásárra menő egy szegény hagymás aszszonynak 30 o. é. frtot érő pakját huzták le szerkeről, minek aztán nyomát sem látta többé! Egy másiknak érnőjét, harmadiknak lepedőjét vágta ki, hogy a szekér belsejéhez férhessenek. . . Ismételjük: az ilyenü károsításokat mindig éjjel teszik meg, s különösen két év óta találkozunk gyakrabban az effélékkel. — A kik hamar észreveszik, s meg-megugrasztják olykor ez utonállókat, azt mondják, hogy tisztas uri ruhában járó férfiak lennének a fennebb jelzett éji hősök. Mi azt hisszük, hogy ezen emberek a város végén lakó téglavető cigányok közül telnek ki bizonyosan. . . Bármifélek legyenek is a jómadarak, egész tisztelettel ajánljuk őket a maros-vásárhelyi rendőrség hecses figyelmébe is pártfogásába!

Régen vidékilek.

VIDÉK.

Szász-Régen, okt. 22. 1869.

Tek. szerkesztő ur! Ez a mi vidéki társadalmi életünk általán egyhangú szokott lenni; kivált most, midőn sem nem korteskedünk, sem nem választunk, sem nem politizálhatunk a naponta jövő országgyűlési határozatok fölött, sem pedig nem szidhatjuk a jobb- vagy baloldali tagokat maguk tartása miatt. . . Bezzeg boldogok azok a jó marosvásárhelyiek! A választás előtti, alatti és utáni élmények legalább is pár hétre való anyagot nyújtanak nekik arra, hogy az őszi hosszú estékét rövidékké tegyék! Es mi? . . mi a kukoricaszedés, a pityókaásás és paszulycespélés prózai munkáival vesződnék. . . Volt azonban egy, mely a kukoricamezőről elszólitott, s kissé magasabb tárgyakkal foglalkoztatott; értem a görgényi ev. ref. egyházmegye népiskolai bizottmányának folyó oct. hó 5-én tartott bizottsági gyűlését.

A régebbi időben, a magam virágjában, én is tanítóféle ember voltam; a tanítást szenvedélyvel folytattam; az oktatás ügye élenken érdekelt. De mégis aligha több kedvem telt valaha, mint most, midőn a bizottsági gyűlésben megjelentem. Öröndtem annak, hogy feltűnő érdekeltséggel jöttek el igen szép számmal, mind a világiak, mind a papok, mind a tanítók közül. Elnökünk volt a nevelésügy fáradhatlan bajnoka, egyházmegyénk főgondnoka m. id. gróf Teleki Domokos ur. . . Gyűlésünk főtárgyai voltak: a) A mult iskolai évi vizsgálatok eredményének felolvasása, melynek folytán: tanítóink közül többek dicséreteseknek találtattak; a gyengébbek haladásra buzdítottak. b) Egy korszerű népiskolai tanterv felolvasása, mely a népisk. törvény által megszabott tárgyak fölvetelét, beosztását, tanításának körét, és a jobb tankönyvek jelzését akarja fölmutatni, — mely teljes kidolgozás véggett bizottságnak adatott. c) A tanítói-könyvtár állapota újabb lendületnek indított.

A gyűlés alatt szóban forgott az is, hogy egyházmegyei felekezeti iskoláinkat továbbra is megtartani igyekezzünk. Ezzel kapcsolatban az is fölmerült, hogy, miután a törvény nyolcz havi tanítást kíván az eddigi hat hónap helyett, kerestessenek meg az egyházak, hogy a teher szaporodása miatt lehetőleg a tanítói fizetéseket is javítsák. . . Tudja t. szerkesztő ur, nem szoktam, mivel nem tudok, politizálni. Ha mégis szólnom, nyilatkoznom kell valahol, valamiről: rendszert a többséggel tartok, vagy más után halgatók, hogy igazam legyen; hanem ezuttal e birkapolitikának ugyancsak megadtam az árát! Gyűlés után egy iskolabaráttal disputálva, fejtegetni kezdém, hogy hát: mégis csak van valami abban az elesévelt debreczeni szalmában; igazuk van ám akkor, midőn felekezeti iskolájok mellett olyan erősen buzognak, . . mi is megtartjuk valahogy! . . stb. stb. No de megjártam okoskodással; a tisztelt iskolabarát fejemre olvasá a jobb- és balpárti lapok nagyobb részének is ítéletét, s a kétszerkettő igazságával fölfejté,

kimutatja, miszerint egészen máskép áll a dolog, mint a hogy én vélekedem; az egyház gyámkodásának ideje lejárt; az iskolaügyet oda kell engedni a hová dukál, stb. stb. Nem volt mit szólnak, mint, hogy gondolám magamban: bizony. . . bizony. . .

Tegnapelőtt egy öregrengű pappal találkoztam; beszédünk fonala csakhamar az iskolanygybe tekeredett. El kezdtem argumentálni: a közös iskolák: a) nemhogy veszélyeztetnék a vallás-erkölcsös életet, átalán a vallást, sőt ennek nagyobb tekintélyt adnak, mivel ezentul a papok tanítják saját hitfelekezeti gyermekeiket; ne álljunk tehát elé minden lépten-nyomon azzal a vallásföltéssel. b) Továbbá, az okklésziakra és papokra nézve azon előny is járul, hogy a közös iskolák fentartásáról a község gondoskodik; a lelkészi parochiákra és templomokra több fog jutni ezután. . .

Maguk ösém úgy látszik mind meg vannak háborodva, válaszolt a tiszteletes; maguk eladnának, dobra üténének mindent, nem csak az iskolát, de a templomot, s talán minket is. . . Ilyen formán korholtak most le; nekem pedig eszembe jutott, hogy úgy jártam magam alkalmazásával, mint a fiával útazó molnár. *)

Régeni.

KÜLFÖLD.

FRANCZIAORSZÁG. A francziaországi dolgok, még mindig alkalmasok, a figyelem lekötésére. A baloldali képviselők közül 18-an, october 26-ikát illető, azon nyilatkozatban állapodtak meg, hogy az irt időben nem fognak megjelenni a kamrákban, nem akarván alkalmat szolgáltatni oly manifestatiora, melynek folyamát és horderejét, a dolgok jelenállásában, senki sem képes kiszámítani. Ezen nyilatkozatra aztán kiűtött a belforradalom az ellenzék kebelében. A radikál lapok élesen, sőt dühvel támadják meg a mérsekelteket. A nyilatkozatot „a kapott pofról kiállított nyugtának“ mondják, s minthogy ebben az ellenzék lemondását látják, sürgetve intik a népet, hogy a munkát maga vegye kezébe.

Egyébaránt, mint a viszonyok jelenben mutatkoznak, nem lesz szükség erőszakra. Különben a császár szilárdul el van határozva, teljes erővel lenyomni minden lázadási kísérletet.

SPANYOLORSZÁG. E szerencsétlen országnak a polgárháboru minden iszonya kijutott. Tény ugyan, hogy Valenzia megadásával a köztársasági fölkelés ereje meg van gyengítve, de a naponta érkező hírek szerint, most itt, majd amott mutatkozik fölkelés, melyet sokszor csak nagy erőfeszítéssel sikerül a kormánynak megfékezni. S még mindig kétes ha vajjon ennyi áldozat elégséges-e arra, hogy a felkelést lenyomni sikerüljön.

A tronjelöltséget illetőleg, floren czi udvari körökben, úgy látszik, egészen felhagytak a genuai herezeg jelöltségével, a közvélemény csaknem egyhangu ellenzésére. Ezzel szemben Spanyolországban a katonapárt nem titkolja többé, hogy Primet akarja trónra emelni. Némelek már nevét is elkészítették. Egyik III. Juan királynak, a másik I. Juan császárnak akarja nevezettni. —

TÖRÖKORSZÁG. A beteg ember lábadozik. Emilittük azon reformokat, melyek közelebbről az oktatás körül történtek. Most a közmunkákra fordított komoly figyelmet jegyezhetjük fel. A szükséges osztályokat ujja alakították, s több hivatalnokot neveztek ki. A kereskedelmi miniszterium is, úgy szólva, megifjodott, s a kor kívánalmainak megfelelőleg szervezetett. Ezek mind jók. Jelei a lábadozásnak, csak pénz-

*) Mi, részünkről, nem fogadhatjuk el t. munkatársunk „szokását“, mely szerint, hogy „igaza legyen: a többséggel tart“. — S ha mindjárt a molnár sorsára jutnánk is (a kigunyoltatásban, — mert a kigunyoltatástól való félsz nem vihetne reá, hogy elvünket meg is változtassuk): mindig azok mellé sorakozunk, kik azon elvet vallják, mely szerint a társadalom csak akkor juthat jólétre, ha benne minden közeg saját feladatát oldja meg és meg is oldja. Így a törvényszék csak is az igazság kiszolgáltatását; a politikai hatóság csak is a közigazgatás ügyeit s nem különben: az egyház (felekezet) csak is a vallás feladatait. A közoktatás pedig csak annyiban vallásos ügy, a mennyiben az igazságszolgáltatás. Különben volt idő midőn ezt is az egyház látta el. De csak volt.

Szerk.

ügye ne lenne oly szánandólag rendetlen állapotban! Egy párizsi sürgöny szerint sikerült a portának 12 millió kölcsönt kötni, de a melyből csak 4 milliót kap. A többi, 8 millió tartozások kamatjára, magas százalékra mind felmegy. Dacára e nagypénz sükségnek, a szultánnak még is csak akad. Közelebről egy szemle alkalmával, a táborozó csapatoknak 30,000 lírát osztott ki, melyből minden ember mintegy 40 frt. kapott.

VEGYES.

* **Lapunk mai száma előre nem látott akadályok miatt késett.**

* **Hivatalos.** A Budapesti Közlöny 243-dik száma a következő legfelsőbb kéziratokat közli: Magyar miniszerelnököm előterjesztésére a magyar honvédelmi ministeriumba második ministeri tanácsossá Csengery Imrét ezennel kinevezem.

Kelt Budán, 1869. évi okt. 20.

Ferencz József, s. k.

Gr. Andráshy Gyula, s. k.

Magyar miniszerelnököm előterjesztésére Rajner Pál bárs megyei főispánt magyar belügyminiszeremnek ezennel kinevezem.

Kelt Gödöllőn, 1869. évi. okt. hó 21-én

Ferencz József, s. k.

Gr. Andráshy Gyula, s. k.

Magyar miniszerelnököm előterjesztésére Szilágy József belügyministeri államtitkárnak, egészsége tekintetéből benyújtott lemondását elfogadván, őt államtitkári állomásától kegyelmesen felmentem, s egyszersmind ugyanannak, eddigi hű s hasznos szolgálatai elismerésül Szent-István-rendem középkeresztjét díjmentesen adományozom.

Kelt Gödöllőn, 1869. évi okt. hó 21-én

Ferencz József, s. k.

Gr. Andráshy Gyula, s. k.

A magyar kir. miniszerelnök előterjesztése folytán Ő csász. és Apostoli kir. Felsege, báró Wenckheim Béla belügyministerhez a következő legfelsőbb kéziratot méltóztatott kibocsátani:

Kedves báró Wenckheim! A midő Őnt, egészségi állapotára való tekintettel, belügyi-

nisteri állásától, saját kérelmére, őszinte sajnálatom kijelentése mellett, kegyelmesen felmentem: egyszersmind az átmenet nehézségei közt áldozatkészséggel teljesített hű és buzgó szolgálatai elismerésül Önnek, Lipótrendem nagykeresztjét, s a rendi szabályok értelmében, a belsőtíkos tanácsosi méltóságot díjmentesen adományozom.

Kelt Gödöllőn, 1869. évi okt. 21-én.

Ferencz József, s. k.

Gr. Andráshy Gyula, s. k.

A vallás- és közoktatási m. k. minister által Német Ferencz nagy-geresdi ev. tanító a sopron és vas megyei, Szemes Imre végzett jogász, a biharmegyei, Péterfi Gyula a tordamegyei, aranyos- és marosszéki, Soós Antal bánfi-hunyadi tanító, az alsó-fehér és küküllőmegyei tanfelügyelőségekhez tollnokokká nevezettek ki.

* **Marosszéki központi bizottmánya** e hó 25 és 26-diki ülésében a két legtöbb szavazatot nyert képviselőjelölt (gr. Rhedey I. és gr. Tholdalagi M.) közül az egyik — gr. Rhedey István — a megszorított képviselő választásnak ellenese lévén, hogy új és pedig szabad választás tétessék lehetővé: a jelöltségtől visszalépését jelenté be; miután azonban ily esetről sem a törvény, sem a miniszeri utasítás említést nem tesz; a közp. bizottmány fölíratot intézett a belügyminiszerhez, melyben a követválasztásra vonatkozó utasításának kiegészítésére kéri föl.

* **A marosszéki és marosvásárhelyi iskola-tanács,** kir. tanácsos Filép Albert, tanfelügyelő elnöklété alatt tegnap nyitá meg alakuló gyűlését. A mai számunk élén olvasható lelkes megnyitó beszéd után — melyre maros megyei ref. esperes nt. Péterfi József ur adott igen talpraesett és szabadelvű választ — felolvastatt a miniszeri utasítás az iskola-tanács törvényszerű eljárására nézve. Azonnal élénk vita kelt az iskola-tanácsosi eskü letétele fölött, ellene nyilatkozván gr. Toldalagi Viktor, azon szempontból, mert ő nem hagyja magát pátensek által igazgatni (értvén alatta azon alkotmányos miniszeri utasítást, mely a szentesített törvény betöltésére kíván esküt letéetni); Berzenczey László, politikai szempontokból, ne

hogy a felekezetek és nemzetiségek gyanút merítsenek az eskü letételéből: csak azon esetben hajlandó eleget tenni a miniszeri utasításnak, ha a többség ahoz csatlakozik; ft. Veszeli Károly — maros-megyei r. katolikus esperes — pedig azon okból tagadta meg az eskü letételét, mivel a tanács azon határozatait, melyek a törvény kétértelműségéből folyólag felekezetének érdekeit sértették, nem hajthatná végre. — Lapunk bezártakor — az idő előhaladta miatt megszakított gyűlés ismét fölvetette a tanácskozást e tárgy fölött.

(Sz.) A „Magyar Polgár“ közlebbi száma azt a valótlán állítást eresztí szólnak, mintha lapunk szerkesztője a marosvásárhelyi választáskor „5—5 frintot ígért (volna) egyes deákpárti választó(k)nak, ha szózatuk sikerre vezet.“ Látnivaló, hogy a deákpárti szerkesztő nem volt miért, hogy a deákpárti választóknak akár 5 krt is ígérjen: mert ők a nélkül is egyek valának. Hanem igen is, a szerkesztőnek volt alkalmá 40—50 baloldali-választóval találkozni, kik ha 5 frt fizettetik nekik fejkenként: késznek nyilatkoztak a deákpárti jelölthe szavazni. Ez ajánlatuk azonban nem fogadtatott el. Ugyanazon cikkk ama másik állítása is valótlán, mintha azon vacsorán, mely a megválasztott képviselő tiszteletére adatott, némely „tanárok (nem jelenvén meg) nem merték politikai hitvallásukat a pohár mellett koczkatatni“. Azok a tanárok ugyan nem „pohár szerinti meggyőződést“ vallanak — de ezuttal azért nem jelentek meg ama vacsorán, mert arra (a meghívást intézők alakoskodása folytán) nem hívták meg. — A „M. P.“ jól tenné, ha Maros-Vásárhelyről szava bevehető levelezőt szerezne magának.

Bécsi börzeli árkelet.

(1869. okt. 25-én.)

5% metalliques	59.50
5% nemzeti kölcsön	61.—
1860 államkölcsön	93.90
Bankrészvénny	707.—
Hitelrészvénny	240.—
London	122.85
Ezüst	120.50
Arany	5.85
Erd. földt. ment. kötvény	75.50

Laptulajdonos és felelős szerkesztő:

SZÁSZ BÉLA.

HIRDETME NYEK.

(87)

6—6

Legnagyobb választéku varrógép-raktár Boér Sándornál

Kolozsvártt, bel-magyarutca 318. szám alatt.

E raktár valamennyi szerkezetű, jelesen *Wheeler és Wilson, Grover és Raker, Wilcox és Gibbs, Howe, Raymond, Bollmann* sat. féle gépekkel úgy el van látva, hogy különböző célokra u. m. családi használatra, fehérnemű és női munka varrásra, valamint férfi cipész-, szíjgyártó-, női



cipész-, férfi szabó-, női szabó munkákra mind külön, szakértelemmel választott gépekkel szolgálhat, még pedig leszállított áron, és aránylag jutányosabban, mint bárhol írásbeli jótállás, alapos ingyentanítás és könnyített fizetési módzat mellett,

Találhatók ott tovább: több fajta eddig itt nem ismert és gyakorlati használatra igen alkalmas

kézi varrógépek

20 forinttól kezdődőleg; végre varrógépi tű, czérna és selyem.

Egyszersmind mindennemű női munka, gépi és kézi varrás elkészítése elvállaltatik.

Vidéki megrendelések pontos végrehajtása mellett, tudakoló levelekre posta fordultával választatnak.

(89)

4—24

M.-Vásárhelytt kapható Fogarasi J.D. kereskedésében



A valódi,

orsz. szab. legujabban ő Felsege által

kiváltsággal kitüntetett, az orvosi-kartól megvizsgált, sikeresnek talált, s ezerféle képen kipróbált titkos-szer: a patkányok, házi-s mezei-egerek, vakondok és svábok teljes kiirtására (melyet sokféle megpróbáltatás hamisan utanozni s árulni) hamisítatlan minőségben Debreczenben egyedül Csanak József; Pesten: Sneider J. lipót-utczai kereskedésében kapható. Egy nagy bádóg 1 frt; kis bádóg 80 kr.

Egyes bádógmegrendelése is utánvétel mellett gyorsan teljesitetnek. Ugyanott kapható: citrom-kenőcs, egyedüli szer a fagyhólyagok és tyukszem ellen, egy tégli: 50 kr.